

Ervaringen en inspiraties van 40 monumenten

DuMo-Prestatiekaart

Paushuize, Utrecht

In 2008 werden het ‘Handboek Duurzame Monumentenzorg’ en het bijbehorende ‘DuMo-rekenmodel’ gepubliceerd. In het Handboek worden 17 projecten beschreven, die ook allemaal met het rekenmodel zijn doorgerekend. In 2015, zeven jaar later, staat duurzame monumentenzorg volop in de belangstelling.

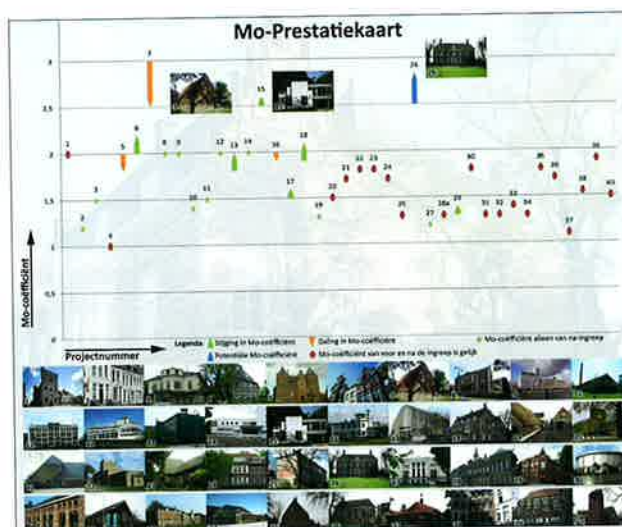
De tijden zijn duidelijk veranderd, mede door de economische crisis, die de bouwsector zwaar heeft geraakt. De focus is verschoven van nieuwbouw naar de bestaande bouw. Lokale burgerinitiatieven richten zich op het verduurzamen van historische gebouwen. Gemeenten focussen op het vervullen van een nieuwe ‘faciliterende’ rol. Op het gebied van duurzaamheid worden naast nieuwe producten hele concepten aangeboden, die soms wel maar soms ook niet geschikt zijn voor historische gebouwen. En zo zijn er nog allerlei andere veranderingen die velen van ons in 2008 niet hadden verwacht. Tijd dus om terug te kijken en de ervaringen op een rij te zetten.

Het handboek werd enthousiast ontvangen, waardoor in 2011 al een tweede druk verscheen. En ook de belangstelling voor een duurzaamheidsadvies voor historische gebouwen bleek hoog: Het NIBE heeft na het verschijnen van het Handboek voor meer dan 25 historische gebouwen een ‘DuMo-advies’ uitgebracht. Daarbij werd vanzelfsprekend steeds nauw samengewerkt met

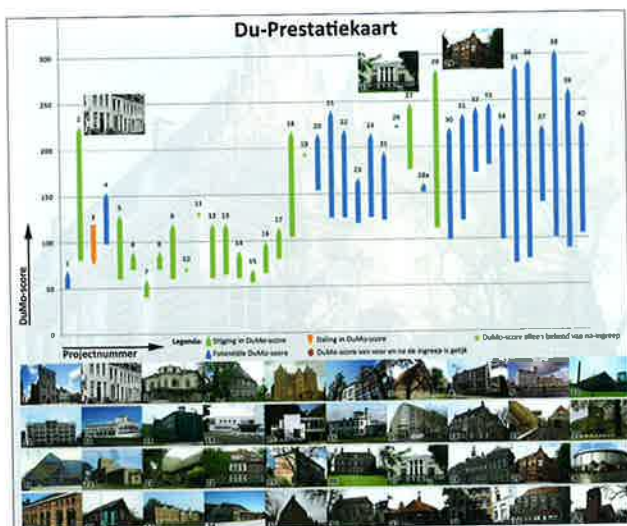
monumentenzorgers. De meeste projecten worden nu gepresenteerd op de 'DuMo-Prestatiekaart': Een website die naast korte projectomschrijvingen ook een overzicht biedt van de bereikte/te bereiken scores voor zowel duurzaamheid als voor het behoud van cultuurhistorische waarden.

De 'Du-index' De duurzaamheidsprestatie wordt in het rekenmodel uitgedrukt in de zogenaamde 'Du-index'. De hoogste score hiervoor bereikt op dit moment de Potgieterschool in Amsterdam. De gedreven architecten van Aayu Architecten hebben ervoor gezorgd dat cultuurhistorische waarden worden hersteld én duurzaamheidsambities in praktijk worden gebracht. Zo is bijvoorbeeld de voormalige directiekamer, die in gebruik was als sanitaire ruimte, in ere hersteld. Het energieconcept bestaat onder meer uit het verbeteren van de isolatiewaarden, een warmtepomp en pv-panelen. De aandacht ging bij dit project echter niet alleen uit naar het thema energie, maar ook naar het materiaalgebruik. Waar mogelijk zijn materialen hergebruikt, zo zijn bijvoorbeeld de keukenfrontjes gemaakt van hergebruikt hout. Bijzonder in Nederland is het gebruik van natuurlijke en dampopen isolatie- en afwerkingsmaterialen, die bijdragen aan een gezond binnenklimaat. De tweede plaats met betrekking tot de duurzaamheidsscore wordt bereikt door villa 'Het Hoogeland' in Utrecht, gevolgd door het woonhuis 'De Vergulde Schoe' in Middelburg, één van de projecten die al in het handboek was opgenomen.

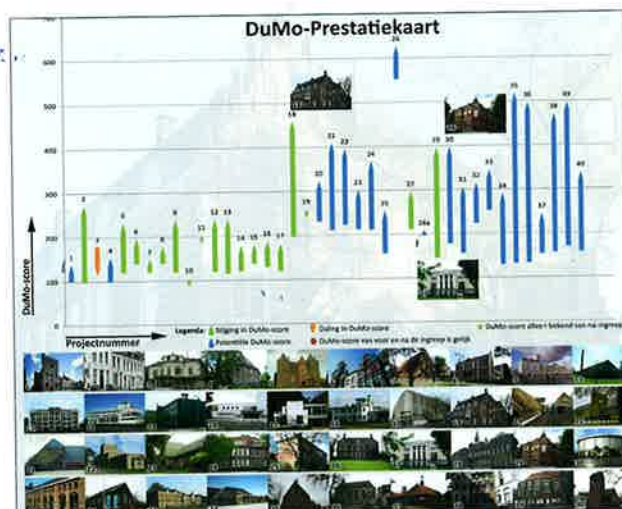
het handboek die op dit moment de hoogste Mo-coëfficiënten bereiken: het los hoes 'Groot Bavel' in Enschede en 'Huis Hildebrand' in Blaricum.

Het DuMo-profiel Als beide resultaten, Du-index en Mo-coëfficiënt, worden samengevoegd, ontstaat het DuMo-profiel. De drie gebouwen die hier het hoogst op scores zijn Paushuize in Utrecht, de Potgieterschool in Amsterdam en villa 'Het Hoogeland' in Utrecht. Soms vragen duurzaamheidsadviseurs zich af of niet vooral monumenten met weinig ingrijpmogelijkheden hoge scores voor DuMo bereiken, omdat deze projecten zoveel compensatie krijgen, dat inspanningen op het gebied van duurzaamheid niet nodig zouden zijn. Dit blijkt niet het geval te zijn: van de drie projecten met de hoogste scores zijn twee projecten, de Potgieterschool en villa 'Het Hoogeland', ook te vinden onder de 'top-3' voor duurzaamheid. En heel hoge Mo-coëfficiënt komt bovendien niet zo vaak voor. Tot nu toe waren er bij ieder project wel mogelijkheden voor duurzame ingrepen. Verder valt op dat bij twee van de drie projecten met de hoogste DuMo-score niet alleen de duurzaamheidsprestatie is verbeterd, maar ook cultuurhistorische waarden zijn hersteld, waardoor ook de Mo-coëfficiënt is gestegen. Dit is het geval bij Paushuize en de Potgieterschool.

De 'Mo-coëfficiënt' De ingrijpmogelijkheden vanuit monumentenzorgersperspectief worden uitgedrukt in de 'Mo-coëfficiënt'. Van de projecten die het NIBE na de publicatie van het handboek heeft begeleid, biedt het landhuis 'Oud-Amelisweerd' de minste ingrijpmogelijkheden vanwege de uitzonderlijke cultuurhistorische waarden, waaronder het bijna 250 jaar oude Chinese papieren behang in enkele ruimten. Toen voor het landhuis een museumfunctie werd overwogen, heeft het NIBE samen met monumentendeskundigen drie scenario's uitgewerkt en voor ieder scenario de consequenties voor de cultuurhistorische waarden en de duurzaamheidsprestatie in beeld gebracht. Naast 'Oud-Amelisweerd' zijn er twee projecten uit

Scores Als we naar de duurzaamheidsprestaties van de 40 projecten kijken, valt op dat de recente projecten hogere scores bereiken dan de projecten uit het handboek. Voor een deel zijn dit de potentiële scores die behaald worden, als alle geadviseerde maatregelen worden toegepast, en zijn de projecten nog niet in de uitvoeringsfase. Maar ook als we naar de uitgangssituatie kijken, blijkt dat de recentere projecten hogere duurzaamheidsprestaties bereiken. In veel historische gebouwen zijn door de eigenaren al maatregelen getroffen, zo leert de praktijk. Vaak is de kierdichting al verbeterd, soms zijn er achterzetramen geplaatst, is de zoldervloer of het dak geïsoleerd of werd een nieuwe energiezuinigere cv-ketel aangeschaft. Naast een toename van de belangstelling voor duur-

Kantoovilla
Het Hoogeland
in Utrecht.

Foto links:
Oud Amelisweerd te
Bunnik.

zaamheid is er ook een groter palet aan mogelijkheden. Zo is bijvoorbeeld het aanbod van glas enorm uitgebreid: Er wordt steeds dunner glas met steeds betere isolatiewaarden aangeboden. Ook de mogelijkheden voor duurzame installaties worden beter benut dan een paar jaar geleden, waaronder warmtepompen, biomassaketels, ventilatiesystemen met decentrale warmteterugwinning etc.

verschillende evenementen worden gebruikt. Woningen, en dan vooral woningen die door de eigenaren zelf bewoond worden, maken slechts een klein deel uit van de geadviseerde projecten. Uit het veld wordt soms de wens geuit naar een vergelijkbaar rekenmodel voor een groter schaalniveau. Hierin zouden de ingrijpmogelijkheden en duurzaamheidsprestaties voor een hele straat of wijk beoordeeld worden, om vervolgens in te zoomen op de individuele panden. Want duurzame monumentenzorg vereist maatwerk. Ook dat werd weer overduidelijk uit de 40 projecten die nu op de prestatiekaart staan. Een oplossing die bij het ene gebouw uitstekend past kan voor een ander gebouw volledig ongeschikt zijn. De prestatiekaart biedt daarom, net als het handboek, bewust geen maatregelenlijsten. Maatregelenlijsten kunnen bij monumenteneigenaren verkeerde verwachtingen wekken en het zoeken naar passende creatieve oplossingen juist beperken. De projecten op de prestatiekaart schetsen wel ervaringen en kunnen inspiratie bieden voor toekomstige projecten. De toekomst zal leren of de stijgende lijn voor de duurzaamheidsprestaties zal doorzetten. Aan voorbeelden om van te leren is er in ieder geval geen gebrek! U vindt de DuMo-Prestatiekaart op www.dumoprestatie.nl. **II**

Maatwerk Tenslotte valt op dat vooral adviezen zijn uitgebracht voor scholen, kerken, kantoren en gebouwen die voor

Birgit Dulski is onderzoeker aan Nyenrode Business University en adviseur duurzame monumentenzorg bij het NIBE.

Potgieterschool,
Amsterdam.